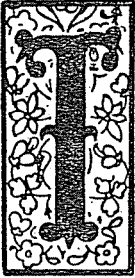

TÜRKÇE MEVLİT METİNLERİ HAKKINDA

Dr. Neclâ PEKOLCAY
(İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Öğretim Üyesi)

ÜRK edebiyâtı sâhasında ve Türk halkı arasında yaygın bir şöhrete sâhip olduğunu bildiğimiz Mevlid kitabı, Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-ne-cât adlı eseridir. 812 (1409) de yazıldığı

mâlûm bulunan eserin, İstanbul ve Anadolu kütüphanelerinde ve hususî ellerde muhtelif yazma nüshaları mevcuttur. Senelerden beri mevlid kitapları üzerinde araştırma yaptığımız hâlde, umûmî ve husûsî kütüphanelerde ondan daha eski tarih taşıyan bir mevlide tesâdüf etmedik; fakat bu meyanda gerek Süleyman Çelebi mevlidinin, gerek diğer mevlidlerin yazma nüshalarında aynı beyitler yanında, aynı motiflere de, sık-sık rastladık.

Süleyman Çelebi'ye âit olmayan mevlid metinlerini, ihtivâ ettikleri motifler bakımından üç grupta toplamak mümkündür:

1. Bazı mevlid metinleri Sü-

ley Çelebi mevlidine benzemektedir;

2. Mevlid metinlerinden bazılarında Süleyman Çelebi'de bulunan motifler olduğu gibi, Süleyman Çelebi mevlidinde bulunmayan motifler de vardır;

3. Bazı metinler de Süleyman Çelebi mevlidinden tamamen farklıdır.

Mevlidlerin ihtiva ettikleri motifler arasındaki benzerlik ve ayrılıklar mes'elesini, eserleri yazan veya istinsâh eden şahısların mensubu buldukları mezheplerin farklılığı ile veya mevlid yazarların faydalandıkları sîrelerin ayrı mezhep ve görüşlere göre vücuda getirilmiş bulunmaları ile izah etmek mümkündür. Süleyman Çelebi'nin manzum bir Siretî'n-Nebî yazması olması ve mevlidin, sonradan bu kitaptan bazı parçaların seçilmesiyle meydana getirilmiş bulunması, mevlidlerin büyük bir kısmının Süleyman Çelebi mevlidinden ve Sire'sinden mülhem olarak, onun mevlid için-

deki veya mevlid kitabı içinde bulunmayıp da, Süleyman Çelebi Sire'sindeki parçalarından faydalanılarak yazılmış oldukları da düşünülebilir. Mevlid yazarlardan bazılarının Süleyman Çelebi'nin istifade ettiği bir Siretî'n-Nebî'den faydalandıkları ve bu esnâda mevlid ile berâber başka parçaları almış oldukları da akla gelebilir.

Mevlid metinlerinden bazılarında, Süleyman Çelebi mevlidinin esas nüshalarında bulunan beyitlerin bulunması, bir nazire şeklinde yazıldıkları düşünülürse, tabii görülebilir. Fakat, beyitlerin, çokluğu bu ihtimâli ortadan kaldırmaktadır. Bunu, ya bu kitapları yazanların, kendi eserlerine, fazla rağbet kazanmış olan Süleyman Çelebi mevlidinden beyitler alarak, eserin ehemmiyetini artırmayı hesaplamaları, veya müstensihlerin bilgisizlikleri ile de izah etmek mümkündür. Elde çok eski istinsâh mahsulleri bulunmadığı için, bu hususta kat'i bir hüküm vermek doğru olmaz. Yalnız, bu iki ihtimalin de yabana atılamayacağını kaydedelim.

Süleyman Çelebi Mevlid'inin yazma nüshaları arasında çok büyük farklar mevcuttur. Bu eserin esas nüshaları şu kısımları ihtiva eder:

1. Fî tevhdî Bârî sübhânehtü ve taâlâ azze ve celle.

2. Fî'ltimâsî'd-duâ li'n-nâzime-ti ve fî üzri'l-kitâb.

3. Fî beyânı sebebi fitrati'l-âlem.

4. Fî beyânı fitrati'l-âlem ve rûhî Muhammed'in aleyhi's-selâm.

5. Fî beyânı hilkatî Âdem ve intikali nûri Muhammed'in aleyhi's-selâm.

a. Fasl (kâinatın yaratılışı);

b. Fasl (nûr-i Muhammedî'nin yaratılışı ve intikali);

c. Fasl (Mevlid'in kıymeti).

6. Fî beyânı zuhûrî vücûdî'n-Nebîyy aleyhi's-selâm.

a. Fasl (Peygamberimizin medhi);

b. Fasl (Peygamberimiz doğmadan evvel beliren haller);

c. Kasidetün melihatün (Peygamberimizin doğumu);

g. Fasl (Peygamberimizin doğduğu gece beliren haller);

d. Fasl (Peygamberimizin me-

lekler tarafından ziyâret edilme-
si);

e. Fasl (Peygamberimizin doğ-
duğu gece beliren mucizeler).

7. Fî medhi'n-Nebiyî aleyhi's-
selâm.

8. Fî beyânı mucizâtı'n-Nebiyî
sallallâhü aleyhi ve sellem

9. Fî beyânı mirâcı Mustafâ
sallallâhü aleyhi ve sellem

10. Fî beyânı hicretî'n-Nebiyî
sallallâhü aleyhi ve sellem.

11. Fî ha'zı evsâfı'n-Nebiyî ve
ahlâkihi sallallâhü aleyhi ve sel-
lem.

12. Fî beyânı'n-nükheti ve'n-
nasihati.

13. Fî'n-nehî an ef'âli'l-mez-
mûmeti ve'l-emini'l-ef'âli'l-mah-
mûdeti.

14. Fî tebliğî'r-risâleti.

15. Fî vefâtı'n-Nebiyî sallal-
lâhü aleyhi ve sellem.

a. Fasl (Peygamberimizin has-
talanması);

b. Fî şefâati'l-ümme'ti;

c. Fasl (Peygamberimizin rû-
hunu teslim etmesi);

ç. Fasl (Peygamberimizin def-
nedilmesi).

Yeni bulduğumuz nüshaların da
ilâvesiyle yaptığımız bir edisyon
kritik (9 nüshayı karşılaştırmış
bulunuyoruz) ten çıkardığımız ne-
ticeye göre, yukarıda gösterilen
bâb ve fasıllarla metin 769 beyit
tutarındadır.

Mevlidin en esası parçaları
olan a. Mevlid, b. Mirac, c. Vefat
kısmına göre, Süleyman Çele-
bi Mevlid'inin yazma nüshaları
şöyle gruplanabilir:

1. Yalnız mevlidi muhtevi me-
tinler;

2. Mevlid ve mirâcı muhtevi
mâtinler.

3. Mevlid, mirac ve vefâtı
muhtevi metinler:

a. Esası sayılabilen nüshalar;

b. Esas metinden farklı olanlar.

4. Mevlid, Mirac ve Vefât-ı
Nebî'den başka, Vefât-ı Fâtîme'yi
de muhtevi metinler;

5. Mevlid, Mirac ve Vefât-ı
Nebî'den başka Vefât-ı Fâtîme ve
Hikâye-i deve'yi muhtevi metin-
ler;

6. Mevlid, Mirac ve Vefât-ı
Nebî'den başka Geyik hikâyesi'ni
de muhtevi metinler;

7. Mevlid, Mirac ve Vefât-ı
Nebî'yi muhtevi metinlerden son-
ra birçok ilâveler bulunanlar;

8. Gerek Mevlid, Mirac ve Ve-
fât-ı Nebî kısmına, gerekse bun-
ların arasına veyâ sonuna başka
ilâvelerin yapılması ile uzamış
olan metinler.

İlk bakışta 1. ve 2. grupların,
mevlidin okutulması esnasında az
zamana sığdırmak maksadı ile,
esas metnin kısaltılmasından hü-

sule geldiği zannedilebilir. Fakat
her gruba âit olan metinler ara-
sında da farklar vardır. Bütün bu
nüshalar tetkik edilirse, yukarı-
daki gruplardan 3.'ye dâhil metin-
ler arasında birbirinin, ufak fark-
lar ile, aynı birkaç metnin fevka-
lâde bir üslûbu ve edebî kıymeti
olduğu görülür. Süleyman Çelebi
Mevlid'inin, Mevlid, Mirac, Ve-
fât-ı Nebî'yi muhtevi basmaların-
ın yukarıda bahsettiğimiz güzel
nüshalar ile pek az alâkalı var-
dır ve o nüshalarda bulunan en
güzel parçalar bu basmalarda
mevcut değildir. Süleyman Çele-
bi'nin kısaltılmış olan metnine,
başka eserlerin, başka inançların
yayılmaması gayesiyle ilâveler yapı-
lmış olması, uzak bir ihtimâl de-
ğildir; çünkü mevlid nüshalarından
yukarıda bahsettiğimiz yaz-
malar hâricinde kalanların büyük
bir kısmındaki ilâve motifler ve
beyitler Süleyman Çelebi'den baş-
ka şahıslara âit olan mevlidlerde
de mevcuttur. Sonra, kültürlü bir
muhitte yetişmiş ve islâm dinini
bilen, inaçlı bir kişi olan Süley-
man Çelebi'nin, okutulması din
ulemâsınca mahzurlu görüldüğü
belirtilen ilâveli Vefat kısmını ka-
leme almış bulunması pek zayıf
bir ihtimâldir. Mevlid nüshalarının
mirac kısımlarında da ilâveler
mevcut ise de, bunlar Vefât-ı Nebî
kısmındakilere nisbetle azdır.

SORUNUZ SÖYLEYELİM

Muhterem okuyucular,

*Bundan önceki iki cildimizden de hatırlayacağınız gibi bu sa-
hifemizde sizlerin sorularınıza mümkün olduğu ölçüde cevap ver-
meye çalıştık. Bundan böyle aynı sahifede yine sorularınıza cevap
verecek ve sizlere faydalı olmaya çalışacağız.*

*Sizlerden ricamız soruların okunaklı ve anlaşılır şekilde yazıla-
rak aşağıdaki adrese gönderilmesidir. Hürmetlerimizle...*

İSLAM MEDENİYETİ Mecmuası
SORUNUZ — SÖYLEYELİM sahifesi.

Nuruosmaniye Cad. No: 8/6

CAĞALOĞLU — İST.